BOSHLANG‘ICH TA'LIMDA SUN'IY INTELLEKTDANFOYDALANISH IMKONIYATLARI

Mavlonova Jasmina Mansurovna
Samarqand davlat pedagogika instituti,
Boshlang‘ich ta’lim 2-bosqich talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.21187773

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari yoritiladi. Unda raqamli platformalar, aqlli dasturlar va interaktiv vositalarning o‘quvchilar bilimini individuallashtirish, motivatsiyasini oshirish hamda nazorat jarayonini takomillashtirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, o‘qituvchi faoliyatini yengillashtirish va ta’lim sifatini oshirish masalalari ko‘rib chiqiladi. Muammolar va yechimlar qisqacha bayon etiladi. Amaliy tavsiyalar beriladi ham.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, sun’iy intellekt, raqamli ta’lim, innovatsion texnologiyalar, interaktiv platforma, individuallashtirilgan o‘qitish, avtomatlashtirilgan baholash, ta’lim sifati, o‘quv motivatsiyasi, raqamli kompetensiya.

Boshlang‘ich ta’lim tizimi bugungi kunda raqamli transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Zamonaviy pedagogika nafaqat an’anaviy o‘qitish usullarini, balki innovatsion texnologiyalarni ham o‘quv jarayoniga tatbiq etishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan sun’iy intellekt texnologiyalari boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining bilim olish jarayonini yanada samarali, qiziqarli va individual ehtiyojlarga mos ravishda tashkil etish imkonini bermoqda. Sun’iy intellekt asosida yaratilgan ta’lim platformalari o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda moslashtirilgan topshiriqlarni taklif etadi, bu esa ularning bilish faolligini oshiradi va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun ta’lim jarayonida ko‘rgazmalilik, interaktivlik va qiziqarli muhit muhim ahamiyatga ega. Sun’iy intellekt asosida ishlovchi dasturlar animatsiya, ovozli ko‘rsatmalar va o‘yin elementlari orqali dars mazmunini sodda va tushunarli shaklda yetkazib beradi. Masalan, matematika fanida masalalarni bosqichma-bosqich tushuntirib beruvchi aqlli tizimlar o‘quvchining qaysi bosqichda xato qilganini aniqlab, shu joyning o‘zida izoh beradi. Bu jarayon o‘quvchining xatolar ustida ishlashiga va bilimni mustahkamlashiga yordam beradi. Ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida esa nutqni aniqlash texnologiyalari orqali o‘quvchilarning talaffuzi tekshiriladi va to‘g‘ri variant tavsiya etiladi.

Sun’iy intellektning muhim jihatlaridan biri – individual yondashuvni ta’minlashidir. Har bir bola o‘zlashtirish tezligi, qiziqishi va qobiliyatiga ko‘ra boshqalardan farq qiladi. An’anaviy dars jarayonida o‘qituvchi barcha o‘quvchilarga bir xil topshiriq berishga majbur bo‘lsa, SI texnologiyalari yordamida differensial ta’limni samarali tashkil etish mumkin. Tizim o‘quvchining oldingi natijalarini tahlil qilib, unga mos darajadagi mashqlarni taqdim etadi. Natijada kuchli o‘quvchi yanada murakkab topshiriqlar bilan shug‘ullansa, o‘zlashtirishi sust bo‘lgan o‘quvchi qo‘shimcha tushuntirish va mashqlar orqali bilimini mustahkamlaydi.

Boshlang‘ich ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish o‘qituvchi faoliyatini ham yengillashtiradi. Avtomatlashtirilgan baholash tizimlari test va yozma ishlarni tezkor tekshiradi, statistik tahlil qiladi va umumiy natijani ko‘rsatadi. Bu o‘qituvchiga ko‘proq metodik izlanish va individual ishlash uchun vaqt ajratish imkonini beradi. Shuningdek, elektron kundalik va monitoring tizimlari orqali o‘quvchilarning rivojlanish dinamikasi

kuzatib boriladi. Ma’lumotlarning tahlili asosida o‘qituvchi dars rejasini takomillashtirishi mumkin.

Sun’iy intellekt texnologiyalari masofaviy ta’lim jarayonida ham muhim rol o‘ynaydi. Onlayn platformalar orqali o‘quvchilar mustaqil ravishda topshiriqlar bajaradi, tizim esa ularning javoblarini tahlil qilib, darhol fikr-mulohaza bildiradi. Bu jarayon o‘quvchining o‘z ustida ishlashiga va o‘zini nazorat qilish ko‘nikmasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinfda ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirishda raqamli platformalar qulay vosita hisoblanadi. Ota-onalar farzandining o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarini kuzatib borishi va zarur hollarda yordam berishi mumkin.

Shu bilan birga, sun’iy intellektdan foydalanishda pedagogik va axloqiy masalalarga ham e’tibor qaratish lozim. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun texnologiyadan me’yorida foydalanish muhimdir. Raqamli vositalar an’anaviy ta’limni to‘liq almashtirmasligi, balki uni to‘ldirishi zarur. O‘qituvchi boshqaruvi va nazorati doimiy bo‘lishi, texnologiya esa yordamchi vosita sifatida xizmat qilishi kerak. Bundan tashqari, axborot xavfsizligi va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish masalalari ham dolzarb hisoblanadi.

Kelajak ta’limi raqamli va intellektual texnologiyalar bilan chambarchas bog‘liq. Boshlang‘ich ta’lim bosqichida sun’iy intellektdan oqilona foydalanish o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoni hal qilish va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini shakllantiradi.Ta’lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni to‘g‘ri integratsiya qilish orqali sifatli va samarali natijalarga erishish mumkin. Sun’iy intellekt o‘qituvchining o‘rnini egallamaydi, aksincha uning pedagogik faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi kuchli vosita sifatida xizmat qiladi. Shu bois boshlang‘ich ta’lim tizimida SI imkoniyatlaridan keng va maqsadli foydalanish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.Sun’iy intellekt texnologiyalarini boshlang‘ich ta’lim jarayoniga integratsiya qilish o‘quvchilarda XXI asr ko‘nikmalarini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Bugungi kunda bolalar nafaqat tayyor bilimni egallashi, balki axborotni tahlil qilish, muammoni hal etish va ijodiy fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lishi zarur. Sun’iy intellekt asosidagi topshiriqlar o‘quvchini mustaqil izlanishga undaydi, savollarga turli yo‘llar bilan javob topishga o‘rgatadi. Masalan, muammoli vaziyatlarga asoslangan interaktiv mashqlar bolaning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi.

Shuningdek, sun’iy intellekt yordamida adaptiv ta’lim muhitini yaratish mumkin. Adaptiv tizimlar o‘quvchining javoblari, bajarish tezligi va xatolari asosida keyingi topshiriqni tanlaydi. Bu jarayon uzluksiz tahlilga asoslanadi. Natijada o‘quvchi o‘z imkoniyatlariga mos tempda bilim oladi. Bu ayniqsa boshlang‘ich sinfda muhim, chunki bu bosqichda bolalarning psixologik va intellektual rivojlanish darajasi bir-biridan sezilarli farq qiladi.

Sun’iy intellektning yana bir ahamiyatli tomoni — inklyuziv ta’limni qo‘llab-quvvatlashidir. Maxsus ehtiyojga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun moslashtirilgan dasturlar yaratilishi mumkin. Masalan, eshitishida yoki ko‘rishida muammosi bo‘lgan bolalar uchun ovozli yoki vizual yordamchi tizimlar taqdim etiladi. Bu esa ta’limda tenglik va adolat tamoyillarini ta’minlashga yordam beradi.

Ta’lim jarayonida ma’lumotlarni tahlil qilish ham muhim masalalardan biridir. Sun’iy intellekt katta hajmdagi ma’lumotlarni tezkor qayta ishlash imkoniga ega. O‘quvchilarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari, darsga qatnashishi va faoliyati tahlil qilinib, umumiy tendensiyalar aniqlanadi. Bu ma’lumotlar asosida maktab ma’muriyati va o‘qituvchilar ta’lim strategiyasini takomillashtirishi mumkin.

Biroq sun’iy intellektni joriy etishda metodik tayyorgarlik muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchilar zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi lozim. Chunki texnologiya o‘zi mustaqil ravishda yuqori natija bermaydi; uning samaradorligi pedagogik mahorat bilan uyg‘unlashgandagina namoyon bo‘ladi. Shuningdek,

o‘quvchilarning ekran qarshisida ortiqcha vaqt o‘tkazishining oldini olish, sog‘lom muvozanatni saqlash zarur.

Shu tariqa, boshlang‘ich ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish nafaqat o‘qitish jarayonini zamonaviylashtiradi, balki ta’lim sifatini oshirish, individual yondashuvni ta’minlash va har bir o‘quvchining imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishga xizmat qiladi. Kelajak ta’limi inson va texnologiya hamkorligiga asoslanadi. Sun’iy intellekt esa bu jarayonda yordamchi, qo‘llab-quvvatlovchi va rivojlantiruvchi vosita sifatida muhim o‘rin egallaydi.

Foydalanuvchi adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
3. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – Pearson Education, 2021.
4. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. – Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
5. Karimov N., Xoliqov A. Ta’limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. – Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 2022.